

Op zoek naar

het juiste spoor

De groep LVG-jongeren binnen activiteitencentra wordt steeds groter. Lastige cliënten, volgens de begeleiders: 'We geven ze veel aandacht, maar bereiken niets.' Mieke Janssens werkt vanuit haar bureau Concrete Coaching als trainer en coach in de gehandicaptenzorg. Haar workshop 'Overschatten, inschatten en andere werkwoorden' leert begeleiders van LVG-jongeren aansluiten op de denkpatronen en belevingswereld van de cliënt. In AS legt ze uit hoe.

Door: Mieke Janssens

► Alex werkt als onderhoudsman bij een klussenproject. Fathi verzorgt dieren op een kinderboerderij. Minke is serveerster in een lunchroom en Lea maakt sieraden. Alex, Fathi, Minke en Lea worden LVG-jongeren genoemd. Lastige cliënten, volgens de begeleiders: 'We geven ze veel aandacht, maar bereiken niets.' Vriendelijke aanwijzingen beschouwt Alex als kritiek en bij kritiek gooit hij boos het bijltje erbij neer. In de pauzes wordt hij regelmatig betrapt op het roken van een jointje. Het asociale en onhygiënische gedrag van Fathi wordt ontoelaatbaar gevonden. Minke doet alsof ze bedrijfsleidster is, terwijl ze haar werk als serveerster niet goed uitvoert. Lea maakt in de groep meer ruzie dan dat ze werkt. Ze kan er niet tegen als er op haar vingers wordt gekeken en anderen zich met haar bemoeien. Ze heeft kenmerken van borderline. Als ze de kans ziet, pikt ze ook nog eens een graantje mee uit de winkelkassa.

De groep LVG-jongeren binnen activiteitencentra wordt groter. De begeleiders zijn wel ingesteld op de begeleiding van verstandelijk gehandicapten, maar de begeleiding van LVG-jongeren is knap ingewikkeld. De problematiek is soms erg complex en je weet nooit wanneer je de cliënt overschat of misschien onderschat. Je ziet nauwelijks aan de cliënt dat hij een verstandelijke beperking heeft en als je met hem praat kan hij je soms verbaal overtroeven.

Foto's: iStockphoto

Begeleiders voelen zich betrokken bij hun cliënt en zouden deze graag vertrouwen bieden, adviseren en iets leren waardoor hij niet steeds in de problemen raakt. Maar dat vraagt soms meer aandacht dan ze kunnen geven. Er zijn immers nog meer cliënten en ze zijn ook aan tijd gebonden.

Schijn bedriegt

Het is belangrijk dat begeleiders niet alleen vanuit observaties, maar ook vanuit diagnostische gegevens

weten hoe ze kunnen anticiperen op de denk- en leerstijl van de cliënt. Schijn bedriegt namelijk. De observaties richten zich al gauw op het 'normale' uiterlijk en de sterke communicatievaardigheden van de LVG-client. Automatisch wordt ervan uitgegaan dat de cliënt de begeleider begrijpt als deze 'dezelfde taal' spreekt. Maar het spreken van dezelfde taal leidt niet automatisch tot hetzelfde niveau van begrip en inzicht. IQ-testen van LVG-clienten wijzen uit dat er

een groot verschil kan zijn tussen het verbale en het performale IQ. Het verbale IQ staat voor de taalontwikkeling en het performale IQ geeft een beeld van het ruimtelijk inzicht en oplossingsvermogen van de cliënt. Wanneer een cliënt bijvoorbeeld een verbaal hoog IQ heeft, kan hij het in zijn hoofd goed op een rijtje hebben, maar als het performale IQ ver achterblijft, kan hij zijn zaakjes en oplossingen minder goed of niet organiseren. Dat is verwarrend voor begeleiders – en natuurlijk voor de cliënt.

Minke

De AB'er van Minke heeft regelmatig gesprekken met haar. Ze probeert Minke te leren om als serverster een tafel volgens de etiquette te dekken en om goed met klanten om te gaan. Minke leek snel van begrip, heeft een vlotte babbel, zegt elke keer letterlijk dat ze wel weet hoe het moet en wuift alle hulp weg. In werkelijkheid legt ze het bestek nog steeds verkeerd neer en vergeet ze regelmatig de glazen en servetten. Ze loopt te vaak weg van het eigenlijke werk om zich te bemoeien met andere zaken in de lunchroom. Menig klant denkt daardoor dat ze bedrijfsleidster is: ze verwelkomt de gasten bijzonder vriendelijk, neemt jassen aan en geeft collega's commando's. De AB'er springt dan vriendelijk in en wenkt haar terug naar de tafel die ze hoort te bedienen. Zo vriendelijk is Minke dan niet meer. Luidruchtig moppert ze dat ze het nooit goed kan doen. Ook daarover voert de AB'er gesprekken. Ze probeert Minke te laten inzien dat dit gedrag niet te tolereren is in aanwezigheid van klanten. Maar de meeste aandacht

LVG – een lastig begrip

DSM is de afkorting van het Amerikaanse handboek voor diagnose en statistieken van psychische aandoeningen. De afkorting LVG staat voor licht verstandelijk gehandicapt. Volgens DSM is iemand verstandelijk gehandicapt als hij een IQ heeft tussen 0 en 70. Licht verstandelijk gehandicapten hebben een IQ tussen 50 en 70. Maar ... een LVG-jongere ben je als je een IQ tussen 70 en 85 hebt! Mensen met een IQ tussen 70 en 85 vallen niet binnen de DSM-criteria van een verstandelijke beperking. Formeel is er dus een verschil tussen licht verstandelijk gehandicapt en LVG, terwijl de benaming dat niet doet vermoeden. Wat nu LVG genoemd wordt, heette vroeger 'zwakbegaafd'. Cliënten die we tegenwoordig als LVG aanduiden, hebben een IQ van een zwakbegaafd persoon in combinatie met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen. Cliënten zoals Alex, Fathi, Minke en Lea.

gaat toch wel naar het gedrag van Minke als de klanten kritiek uiten. Zoals die keer toen ze een bord soep naar een mevrouw bracht en het bord nogal ruw op tafel had gezet. Er spatte soep op de mouten van het colbertje van de dame en geschokt riep deze: 'Meisje, wat doe je nu toch?' 'Ik doe niets', had Minke fel geantwoord. 'Je had je armen niet zo dicht bij dat bord moeten houden.' Het incident escaleerde toen en opnieuw voerde de AB'er een lang gesprek met Minke, in de hoop dat ze op haar over kon brengen dat dergelijk gedrag echt niet getolereerd wordt.

Valkuilen

De goede bedoelingen en het geduld van de AB'er zijn bewonderenswaardig. Maar ze lijkt Minke niet te kunnen bereiken met haar gesprekken, adviezen en oplossingen. Dat klopt ook, want ze overschat Minke in haar vermogen tot inzicht en zelfreflectie. Door de sterke verbale communicatie van Minke denkt ze dat haar cliënt ook in staat is om door middel van verbale communicatie de nodige praktische en sociale vaardigheden aan te leren. En daar zit de valkuil: inzichtgevende gesprekken zijn wat IQ betreft te abstract voor de LVG-client. Door het disharmonische profiel tussen het verbale en performale IQ wordt de begeleider op een dwaalspoor gezet. En bij een LVG-client met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen kan de begeleider niet verwachten dat hij het sociale denken van de cliënt kan stimuleren door zijn eigen denkwijze op de cliënt te projecteren. Zo eenvoudig is dat niet.

Eenvoudig begeleiden

Niet elke begeleider heeft inzage

in een dossier of testgegevens. Toch zal ergens vermeld staan of benoemd zijn dat de cliënt een licht verstandelijke beperking heeft of tot de LVG-groep behoort. Dán zou er al een lichtje bij de begeleider moeten gaan branden: een LVG-jongere is (in vergelijking met een normaal begaafd persoon) niet in staat om het concrete 'hier en nu'-denken om te zetten in abstracte denkvormen. Opvallend is hoe vaak in zorgplannen 'eenvoudige communicatie en eenvoudige opdrachten' worden geadviseerd. Tijdens de workshops van Concrete Coaching vinden begeleiders het confronterend als ze merken hoe ingewikkeld eenvoudig communiceren is. Naast alle theorie en methodische handvatten leert de begeleider tijdens de cursusdag abstracte communicatie te herkennen en om te zetten in concreet taalgebruik en handelen. Daar draait het namelijk om in de begeleiding van LVG-jongeren: meer doen en minder praten. Ook al nodigen ze de begeleider daartoe wel uit vanwege hun sterke verbale kwaliteiten.

Denkspoor

Het oplossen van een probleem is een abstract gegeven. Net zoals het oplossen van een wiskundig probleem. Tijdens de workshop krijgen begeleiders een som op. Bijvoorbeeld: hoeveel is $325 \times 8 - 45$? Iedereen moet dit uit zijn hoofd en in stilte uitrekenen. Naderhand blijkt dat bijna niemand op dezelfde manier tot de oplossing kwam. Men gebruikte verschillende rekenmethodes. Zo is het ook bij de LVG-client als het gaat om het aanleren van vaardigheden of ander gedrag: deze heeft een unieke denkmethode.

Het gaat er om dat de begeleiders het juiste (denk)spoor van de cliënt kunnen vinden. Tijdens de workshop leren cursisten hoe men met de cliënt bij het aanleren van vaardigheden en gewenst gedrag denkreksen (algoritmes) op kan stellen en deze kan gebruiken in een concreet begeleidingsplan. Door deze denkreksen leerde de begeleidster van Minke bijvoorbeeld welke werkzaamheden Minke als serveerster werkelijk aankon, welke ze te moeilijk vond en hoe van daaruit een ander begeleidingspoor uitgezet kon worden.

Concreet ervaren

Praktische oefeningen en rollenspelen zijn tevens concrete werkvormen die bij LVG-clienten aansluiten en meer effect hebben dan inzichtgevende gesprekken. Toen ze concludeerde dat gesprekken met Minke geen effect meer hadden, gooide haar begeleidster het over een andere boeg. Elke keer als Minke door eigen toedoen in een lastige situatie met een klant was terechtgekomen, speelde ze de situatie na. De begeleidster nam de rol van Minke en Minke die van de klant. En hiermee sorteerde ze in kort tijdsbestek meer effect dan met alle gesprekken daarvoor samen. ◀

Workshop

In de workshop Overschatten, inschatten en andere werkwoorden leren begeleiders van LVG-clienten op een andere manier te werken. Er zijn nog mogelijkheden voor aanmelding op 17 december 2007 of 24 januari 2008. De workshop is ook als teamtraining aan te vragen. Kijk voor meer informatie over deze en andere workshops op www.concretecoaching.eu of e-mail concretecoaching@planet.nl.